

"Adeta, harekât-ı salâtiyede tekrarla Allahu ekber, Allahu ekber demekle kat'ı meratip ve terakkiyat-ı mâneviyeye ve cüz'iyattan devâir-i külliyyeye çıkmasına bir işarettir ve marifetimiz haricindeki kemâlât-ı kibriyâsının mücmel bir ünvanıdır." Ne demek?

"İşte, ey tenbel nefsim! Bir nevi miraç hükmünde olan namazın hakikati, sabık temsilde bir nefer mahz-ı lütuf olarak huzur-u şahaneye kabulü gibi, mahz-ı rahmet olarak Zât-ı Celîl-i Zülcemâl ve Mâbûd-u Cemîl-i Zülcelâlin huzuruna kabulüdür. Allahu ekber deyip, mânen ve hayalen veya niyeten iki cihandan geçip, kayd-ı maddiyattan tecerrüd edip, bir mertebe-i külliye-i ubudiyete veya küllînin bir gölgesine veya bir suretine çıkıp, bir nevi huzura müşerref olup, İyyâke na'büdü hitabına -herkesin kabiliyeti nisbetinde- bir mazhariyet-i azîmedir. Adeta, harekât-ı salâtiyede tekrarla Allahu ekber, Allahu ekber demekle kat-ı meratip ve terakkiyat-ı mâneviyeye ve cüz'iyattan devâir-i külliyyeye çıkmasına bir işarettir ve marifetimiz haricindeki kemâlât-ı kibriyâsının mücmel bir ünvanıdır. Güya herbir Allahu ekber bir basamak-ı miraciyyeyi kat'ına işarettir. İşte, şu hakikat-i salâttan mânen veya niyeten veya tasavvuren veya hayalen bir gölgesine, bir şuâına mazhariyet dahi büyük bir saadettir."⁽¹⁾

Namaz müminin miracı olduğu için, Allah ile bir görüşme ve bir sohbet niteliğindedir. Allah, namaz vaktinde insanı huzuruna kabul ediyor. İnsan da bu kabule **tesbih**, **tekbir** ve **tahmid** ile mukabele ediyor. Bu yüzden namazın her hareketinde ve her rüknünde "**sübhanillah**", "**Allahu ekber**" ve "**elhamdülillah**" kelimeleri zikrediliyor.

Namazın her bir hareketi ve bu harekette zikredilen tekbir; manevi olarak, marifetullahta Allah'a bir adım yaklaşma niteliğindedir. Bu zikirlerin tekrar edilmesi, yerinde saymak anlamına gelen bir tekrar değil, terakki ve yükselişin neşesinden ve şükründen gelen bir ilandır. İnsan namazın ilk girişinde cüzi bir sohbet manası ile başlar, namazın sonunda ise finale ulaşmış bir şekle girer. Namaz içinde böyle sayısız makam ve terakki mertebeleri vardır.

Tabi namaz içindeki bu külli makam ve mertebelerin manasına ulaşmak her insanda aynı olmuyor. Namazın bu cüzi makamından tut, külli makamlara kadar çok

---

dereceleri vardır.

Kalbi ve gözü hüşyar, yani uyanık olan bir veli, namazın her bir rükün ve hareketi ile Hakka uruc edip yükselir. Her tekbir onun aleminde bir şahlanış, bir kibraya makamının açılması ve tezahür etmesidir. Her bir tahmid, şükür perdelerinin aralanıp, nihayetsiz şefkatten gelen ihsan ve ikramlara bir mukabeledir. Her bir tesbih, içinde yaşadığımız maddi alemin kayıtlarından sıyrılmak ve Allah hakkında zihinde beliren kusur ve kayıtlardan bir temizlenmektir.

İnsanın Allah ve onun azameti hakkındaki marifeti, Allah'ın hakiki azametine mücmel bir unvan oluyor. Yoksa, hakiki bir mikyas ve mizan değildir. Yani biz kul olarak Allah'ı ne kadar iyi bilsek de, bizim bilmemiz onun hakiki kibriyasına yetişmez ve onun sonuz büyüklüğünü ihata edemez. Bizim marifetimiz Onun mahlukat alemindeki tecellisinin bir parça ve bir tutam unvanı mesabesindedir.

(1) bk. [Sözler, On Altıncı Söz](#)